

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 21. Societas ob exagitatum servitium personale vexatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Sociorum in
eos officia.*

*Sancti &
Dni appella-
vi veniunt.*

*Fruitus ex-
curſionis.*

offerret: à quibus vicissim acus, aciculas, hamos, grana vitrea, & reculas ejusmodi plurimi ab Barbaris aestimatas, accipiebant: tanto cum utrorumque gaudio, neutrum ab lacrymis amoris indicibus temperarent. In singulis pagis quinque circiter morati dies, extemporale facellum ad faciendam & cogendam concionem erigebant, ægros invisebant, præstigias dedocebant: interiora insulæ & latebras pervadentes, omnia scrutabantur, Baptismo idoneos expiabant, ineptos verò spe alebant, spondentes, si se dignos præstitissent, fore, ut cum redirent, idem beneficium consequerentur. Præterea, auditis singulorum querelis, miserrimæ genti condolentes, promittebant se cum Magistratibus acturos, ne milites eos in posterum vexare auderent; ubique affirmantes se lubenter pro cujuscumque salute vitam & sanguinem donaturos. Quam Sociorum virtutem temperantiamque Barbari cum aliorum Sacerdotum, quos viderant, conditione conferentes, blanda nomina ad significationem amoris identidem usurpabant, genitores suos & matres appellantes. Cum verò sanctos, & viros de cælo lapsos, Deosque, vocari se sentirent, monebant, ut ab indebitis titulis abstinerent. Sex menses tenuit horum pagorum prima lustratio, in quâ, præter magnum baptizatorum numerum, undecies centum in Matrimonium collocati, bis mille Exhomologesi, nusquam aliàs usurpatâ, expiati, omnes denique ad fidem Christo datam conservandam dandamve animati. Secundum quod, ad aliam Insulam navigantes, præfidiarios milites Hispanos excultum ivere, donec ad stationem suam Castrensem redirent; unde sæpius evocati, ultròve egressi, iterum iterumque eodem planè periculo ac fructu ad Chiloënsis insulæ pagos adnavigavere. Quibus rebus perspectis, Præfectus Regius honorariis litteris Sociorum labores Didaco Torres Provinciali commendavit, rogans ne vellet necessario planè auxilio mortalium miserrimos privare.

CAPUT

XXI.

*Societas ob
exagitationem
servitium
personale
vexatur.*

*Indi Hispanis
commendantur.*

*Prudentia
Regum Ca-
tholicorum
laudatur.*

*Privati ho-
mines com-
mendatis
Indis ab-
suntur.*

*Indi
insulæ
Sociorum
pagos
adnaviga-
verunt.*

*Indi
insulæ
Sociorum
pagos
adnaviga-
verunt.*

*Indi
insulæ
Sociorum
pagos
adnaviga-
verunt.*

SED quamvis sic laborarent Socii, dubium non erat, per Regnum Chilenum, Tucumaniam, Paraquariamque, religionem Christianam ægerimè propagatum iri, nisi privatorum quorundam hominum, præter jus fasque Indos vexantium, immoderatæ habendi cupidini obviam iretur. Quare Provincialis omnem conatum, deinceps adhibuit, quo Regis Catholici decreta de tollendo servitio personale ad usum revocarentur. Hic locus postulare videtur, ut quid sit servitium personale, quomodo & ubi introductum, breviter explicem; ut deinde quæto Hispanorum bono, quanto rei Christianæ incremento, quanto denique Regis Catholici & Senatûs Regii laude exagitationum sit, magis eluceſcat. In Americâ more positum est, ut Hispani de Republicâ benemeriti ab Prætoribus, aut aliis Magistratibus, majori minorive Indorum bello deditorum, vel in amicitiam acceptorum, numero, ad certas ætates præficiantur. Qui mos, statim post aditum novum Orbem inductus, ad usque nostra tempora perseverat. Regibus nempe Catholicis volentibus, ut loco tributi sibi debiti, hujusmodi hominibus, pro regionum captu, ab Indis aliquid persolvatur. Quâ re prudenter à Regibus excogitatâ, si Hispani Indorum Domini (Encomenderos vocant) moderatè, sicuti aliis in locis fit, uti voluissent, longè florentiorem Reipublicæ statum, Regiisque negotiis utiliorem, ac privatorum hominum usibus commodiorem, in his Australioribus Provinciis videremus: Sed plerique limitato dominio ab Rege concessio abutentes, annuis his contributionibus non contenti, ut Indi miserandum planè in morem personaliter, ut sic dicam, cum suis uxoribus & filiis sibi servirent, exigebant: atque id servitium personale vocabant: quo qui premebantur, nihil acquirere, nihil fermè habere licebat. Ex suis pagis ad Dominorum Villas, aut urbanas domos translati, nullâ representatâ mercede, servitiis occupabantur. Nec rarò luce palam, colorato titulo, venditione distrahebantur. Quam ob rem magna pars Indorum Chilenorum rebellaverant, & apud Tucumanos Calchaquini, apud Paraquarios circumjacentes populi, externum imperium detrectabant. Si quæ Indorum nationes ad fidem Christo & Regi Catholico dandam sollicitarentur, pertinaciter abnuebant, Christianam Religionem certam esse ad perdendam libertatem viam exprobrantes. Qui verò jam dedebant, passim desertâ fide, aut latibula circumspiciebant, aut fugam. Alii, inaccessis

montium jugis aut paludibus longè à Dominis suis se abducentes, malebant in malefano locis vitam brevi finire, quam duram servitutem diu servire. Provincias integras vis mali corripuerat, eò periculosior, quòd suprema remedia respueret. Quippe iterata de abrogando servitio personali Caroli Quinti & Philippi secundi diplomata plerique urbium Præfecti, aut posito misericordiae affectu, suis utilitatibus servientes, ab torrente se rapi sinentes, aut denique remedio impares, supprimebant. Eo in statu res erat, cum Philippus Tertius anno sæculari, Majorum suorum exemplo, serpens malum disturbare cupiens, diploma rursus fecit, quo jubebar servitium illud aboleri. Interjecto tempore Claudius Aquaviva Generalis, cognito quòd primarii quidam Hispani Indos aliquot Chileno Collegio ac Tucumania Societatis domibus dono dedissent, quibus nostri ad domestica servitia uterentur, ne exemplo noceremus, Provinciam Peruvia, ac Didacum Torres Lima adhuc versantem, per litteras monuerat, ut servitii personalis jus à præcipuis Theologis examinari curarent, & si quidem illud injustum esset, Indi in nostris domibus servientes, mercede pro impenso labore recepta, manumitterentur. Sed actum acturi erant; nam Archiepiscopus Limensis Loiola è Dominicana familia, exquisitis doctissimorum virorum de personali servitio judiciis, sententiam tulerat, omnium calculis confirmatam, quà injustum pravumque pronuntiaverat. Præterea Marchio Montis-Regalis, & Comes Montium-Clarorum, Peruvia Proreges, necnon è variis Religiosorum familiis & Juris-consultorum ordine viri doctissimi, Regis diplomatibus magno conatu favebant. Quare Didacus Torres, postquam quid in Tucumania & Chileno regno circa Indos gereretur, coram perspexisset, desperaretque, servitio personali non profligato, rem Christianam promoveri posse, requisitis de novo Sociorum in utraque Provincia sententiis, non ultra dissimulandum ratus, Indos omnes in Chileno Sancti Jacobi Collegio servientes manumittit, mercede pro impenso labore ex æquo repensâ. Quod exemplum sequuti pauculi cives conscientiam suis consulere. Quo facto, quasi signo ad prælium dato, plerique Indorum Domini his servitiis impliciti, nuncium Societatis amicitia remiserunt, asserentes Provinciam & Socios, plus nimium justos conscientiarum tortores esse. Plebs verò omnis Primorum necessitudinibus innixa, pro Reip. hostibus palam jactitabat habituros se servitii personalis vexatores. Nec deerant nonnulli mortales, qui usurpatam consuetudinem in Indos potestatem, ab Prætoribus Regiis introductam toleratamque, in justum dominium, etiam reclamante Rege, transisse affirmarent. Sed Societas, ne conniventia huic malo participaret, sui maxime Provincialis hortamento, fortiter resistebat, & Regis optimi, necnon Senatûs integerrimi Decreta in privatis publicisque congressibus rationum vi confirmabat, infirmabatque malè opinantium dicta. Cumque sic constanter se gereret, & clam servitio personali abutentes, nî damnatum resarcirent, à peccatis absolvere renueret, tanquam exemplo verbisque nocitura, publicam offensionem gravissimè incurrit. Nec unius temporis aut loci calamitas fuit; sed ex hinc ad plures annos, & omnia Chileni regni Tucumania ac Paraquaria loca pervagata, pœnè in ortu novellam Societatis Provinciam oppressit. Crevit tamen illa, magnarum rerum more, per sua damna illustrior, & contra injurias oblectata inter ruinas sese erexit, profligata pedetentim infestis dæmonis vires; & novi Orbis magnam partem missura sub Christi & Regis Catholici jugum. Sed ne verba dare videar, post primos servitii personalis tumultus, Didacus Torres, nequicquam reluctante styge, Cuiosensem Provinciam sede occupavit.

CUO Provincia, Chileni regni Mediterranea appendix, ad ipsas montium radices, quâ Tucumaniam respiciunt, quasi extra muros regni posita, ducentis in longum leucis variâ latitudine protenditur: tres urbeculas admodum infrequentes habet, quarum caput Mendoza, in ipsis fermè montium faucibus, quâ ad regnum itur, sita, Petrum Castellum, Peruano bello, erepto de manibus Pizarri, quod gerebat, vexillo nobilem, pro fundatore agnoscit: nomen verò ab Hurtado Mendoza Marchione Canietensi, Peruvia Prorege, fortita, hæcenus feliciter perennat.

L

Æs

Regii Præfecti & Magistratus.

Rex Catholicus reclamatur.

Societas Regii diplomatis se accommodat.

Gravissimi viri servitium personale improbant.

Didacus Torres eum necedit.

Et Socii omnes.

Ob id Societas offensionem incurrit.

CAPUT XXII.
Mendoza civitas Societatis sede ornatur.

Mendoza civitatis origo.